

Iran, poarta sudică spre inima lumii - miza unui echilibru regional fragil

Adrian Locusteanu

Master în Geopolitică și Geostrategie, REI-ASE, București

Short time after the confirmation through vote of the internal support granted to the new neo-cons American policy, the world is expecting to see if and when The United States will attack Iran, the next „announced target on the list”. One of the two countries still being on „The Axis of Evil”, Iran is today the point that attracts, more than ever, the attention of the international community. The purpose of this article is to put into a geopolitical perspective the main factors affecting the behaviour of the players involved in Iran. The presentation of the geopolitical factors will be accompanied by a set of views and potential explanations of the Iranian phenomenon, together with a set of comparisons with similar situations and events.

The current target of Teheran is to maintain the existing regional power equilibrium, equilibrium that is allowing the consolidation of its influence in the neighbour countries and – in time – to reach the targeted nuclear capacity. The geographical factors (mountains, water access, control of the channels), as well as the political-military setup based on common economic interests with UE, Russia and the Asian powers are making Iran a target far harder to reach if compared with Iraq. From a different point of view, Iran is facing is planning for the next steps in internal social and economical reforms, any wrong step allowing a possible „orange revolution”.

More than that, Iran is today an important geostrategical point of indirect conflict and any delay or giving in attitude coming from The United States will be interpreted by the other main international powers (being as well in process of reconsideration of interests and priorities) as a sign of weakness and favouring the redefinition of the world power equilibrium.

Key words: geostrategy, geopolitics

I Introducere. Metodă de analiză.

Metoda utilizată se bazează – după modelul lui Thual – pe evaluarea factorilor politici, economici, militari și religioși. În plus, pentru a crea o imagine completă, s-a pornit în analiză de la reperele geografice de bază și de la analiza evoluției structurilor statale de-a lungul timpului. Ca diferență față de modelul lui Thual, s-au luat în seamă în primul rând factorii economici, considerați ca având – alături de cei geostrategici – o importanță determinantă atât în stabilirea intențiilor și raporturilor de forță ale tuturor statelor

implicate, cât și în stabilirea sau susținerea dispozitivelor politico-diplomatice.

II Analiza factorilor.

II.1. Repere de bază

“The geographic factor in world history is the most fundamental because it is the most constant” (Halford Mackinder)

Suprafață: 1.629.218 km². Iranul are de trei ori suprafața Franței, după Arabia Saudită fiind cel mai întins stat din zonă.

Populație: 66.509.000 locuitori în anul 2003 față de 33,7 milioane locuitori în

1976. Iranul se află printre statele mari (cu populație între 50 și 100 milioane locuitori), este comparabil cu Turcia și net inferior vecinului său din sud-est, Pakistanul.ⁱ

La nord, are ieșire la Marea Caspică și se învecinează cu ex-republicile sovietice Armenia și Azerbaidjan (la estul Mării Caspice) și Turkmenistan (la vestul Mării Caspice). La vest, se învecinează cu Turcia și Irak, iar la est cu Afganistan și Pakistan. La sud, are o deschidere largă la Golful Persic, are ieșire la Strâmtoarea Ormuz și la Golful Oman. Este axat pe un platou montan înalt de peste 1 200 metri, fiind înconjurat aproape în exclusivitate de munți: Munții Zagros, de peste 4 500 m, la vest, Munții Elbrus, de peste 5 000 m, la nord și Munții Iranului de Est, de peste 2 500 m, la granița de est.

Ca structură a populației, 45,6% din populație este de origine persană, 9,1% (în zona de vest) sunt kurzi, iar la nord 16,8% azeri și 28,5% alte populații, în special de origine turkmenă.

Semnificații geopolitice (reper de bază)

Din punct de vedere al frontierelor, remarcăm *caracterul de fortăreață* al spațiului geografic iranian, element care a determinat în istoria îndepărtată dezvoltarea sa ca imperiu și în istoria recentă evitarea căderii sub dominație colonială.

Ca formă, Iranul este mai degrabă un stat care beneficiază de o serie de avantaje precum centralitatea și controlul facil al teritoriului.

Din punct de vedere al *maritimității*, fundamentală în dezvoltarea puterii unui statⁱⁱ, Iranul este țara care are cea mai largă deschidere litorală din regiune. Iranul stăpânește Insula Qishm, de importanță strategică pentru controlul *Strâmtoării Ormuz*, prin care se asigură legătura dintre

Golful Persic și Marea Arabiei, adiacentă la Oceanul Indian. În 1992, a ocupat, în dauna Emiratelor Arabe Unite, insulele Tumb și Mussa, de asemenea cu semnificație strategică pentru căile navigabile ale petrolierelor din Golf.

Dacă se consideră, conform profesorului american John Mearshimer, că populația și avuția economică sunt principalele *surse de putere latentă*, este de remarcat creșterea accelerată (dublarea) populației iraniene, în decurs de doar 30 de ani. Ca și structură a populației, iese în evidență *componenta multiethnică* a populației, componentă de a cărei gestiune echilibrată poate depinde stabilitatea internă a statului iranianⁱⁱⁱ.

Conform teoriei britanicului Halford Mackinder, teritoriul iranian se află la extremitatea sudică a „Heartland”-ului, situată în partea centrală a Eurasiei cuprinsă între râurile Volga și Lena, al cărei control eficient determină la rândul lui controlul planetei.

II.2. Morfogeneză - formare și evoluție statală

“Look at the past, so that may interpret the present.”

(Halford Mackinder)

Deoarece instrumentele de analiză geopolitică se concentrează pe relațiile de putere dintre state, atât modul de formare cât și evoluția acestora („morfogeneza”) au o deosebită relevanță pentru identificarea și înțelegerea situației actuale.

Teritoriul pe care se situează astăzi statul iranian *nu a constituit niciodată parte integrată a vreunui dintre imperiile coloniale europene*. Mai mult, *structurile statale de pe teritoriul iranian datează din perioada antichității, distingându-se de-a lungul timpului prin continuitate și consistență*. Încă din timpul Im-

perului Ahemenid (650-330 î.Hr.), se remarcă la statul persan (iranian) o tradiție în constituirea de instituții legislativ-administrative și prin construcția unei rețele de drumuri care a stat la baza dezvoltării comerciale. Ulterior, Iranul a influențat, prin maturitatea instituțiilor sale, cuceritori precum Imperiul Musulman Umayyad sau Imperiul Mongol condus de Tamerlan.

Până la începutul secolului XX, dezvoltarea statală persană (iraniană) a fost una de tip monarhic absolutist, clădită pe o societate cvasifeudală. După sfârșitul cuceririi musulmane, statul persan – de tip imperial – a evoluat între 1501 și 1722 cu dinastia Savafizilor, aflată sub o puternică influență a islamismului șiiit. Neavând aceeași legitimitate religioasă, dinastia Kajar (1723-1905) a trebuit să facă față unor provocări majore: pierderea controlului centralizat și dubla presiune de tip colonial/imperial, exercitată de Imperiul Țarist și de Imperiul Britanic.

În urma revoluției din 1906-1907, Persia (Iranul) realizează trecerea la sistemul constituțional-parlamentar, determinând începutul unei perioade de „defeudalizare”, de întărire a controlului centralizat, de modernizare și reforme ale căror principal artizan avea să fie Reza Pahlavi, echivalentul iranian al celebrului Atatürk. Mohamed Reza, proclamat șah în 1925, va fi cel care va reuși să realizeze – în etape succesive – stabilizarea frontierelor și consolidarea statului, redenumit Iran pentru o nouă definiție identitară, ancorată pe trecutul pre-islamic.

Conștient de amenințarea sovietică (moștenitoare a celei țariste), din nord, Iranul se bazează, după al doilea război mondial, pe susținerea principalelor puteri occidentale (Marea Britanie în retragere, Statele Unite în creștere) pentru consolidarea poziției sale în regiune, în

special față de statele arabe din zonă (Irak, Arabia Saudită). Iranul a fost considerat ca având o importanță strategică deosebită pentru Statele Unite, acestea determinând în 1953 căderea regimului Mossadegh, pe care-l considerau necontrolabil atât din punct de vedere al perspectivei politice, cât și al celor economice^{iv}.

Văzut ca un cap de pod al alianței NATO în zona Orientului Mijlociu, Iranul a beneficiat în deceniile 6-8 ale secolului XX de încrederea specială a SUA, concretizată prin susținere economică, investiții și dotarea cu armament modern. Incapacitatea șahului Mohamed Reza Pahlavi de a eficientiza sistemul economic și de a răspunde atât aspirațiilor sociale ale claselor mijlocii, cât și nevoii de identitate națională și religioasă, a dus la victoria, în 1979, a revoluției fundamentaliste conduse de ayatollahul Khomeyni.

Semnificații geopolitice (formare și evoluție statală)

Formarea statului iranian modern s-a realizat pe fondul conflictului dintre cea mai mare putere maritimă a începutului de secol XX, Marea Britanie, și cea mai mare putere terestră din acea perioadă, Imperiul Țarist. O dată cu sfârșitul celui de al doilea război mondial și cu dezintegrarea Imperiului Britanic, *Iranul* se transformă dintr-un *punct strategic de conflict* ruso-englez într-unul de conflict *sovieto-american* (conflict care, sub masca ideologică pro sau anticomunistă, ascundea aceeași rivalitate între o putere maritimă și una terestră, precum și acelui mobil de control al „Heartland”-ului).

După 1979, afirmarea identitară fundamentalistă a noului stat Iranian, precum și tendința acestuia către exportul de „revoluție islamică” a dus la îndepărta-

rea sa de lumea occidentală și la izolarea pe plan internațional.

Dincolo de acestea, este de remarcat *caracterul real, autentic, legitimat de istorie* al statului iranian în raport cu artificialitatea și eșecul multor state din zonă.

II.3. Analiza economică

Alături de componenta demografică, avuția economică constituie principala sursă de putere a unui stat (conf. John Mearsheimer).

În plus, în realitate, *componenta economică prevalează întotdeauna asupra celor politice, ideologice sau religioase ca sursă principală de conflict între state*. Astfel, cele trei surse fundamentale de conflict sunt în mod esențial de natură economică: (a) controlul resurselor naturale, (b) controlul piețelor și (c) crearea premizelor pentru transferul de proprietate asupra avuției economice.

Din punct de vedere al resurselor, Iranul este a doua țară producătoare de țiței din regiune, după Arabia Saudită, precum și țara care controlează cele mai mari resurse de gaze din zonă. Este de remarcat că, în 2003, aproximativ 70% din exporturi erau reprezentate de petrol și gaze naturale, în comparație cu 93% în 1980.

Din punct de vedere structural, dezvoltarea economiei Iranului în perioada ulterioară revoluției islamice (1979) a fost marcată de trei elemente fundamentale: dependența de „renta petrolieră”, naționalizarea cvasi-totală a industriei și comerțului (gestionate în special de fundații religioase) precum și de susținerea efortului de război împotriva Irakului. Controlul statului și a fundațiilor religioase asupra principalelor zone economice a permis consolidarea puterii politice a clasei

conducătoare dar, după cum se va vedea, nu a fost lipsită de pragmatism.

Astfel, în ultimii 10 ani, beneficiind de „renta” de venituri din exportul de hidrocarburi, dar sesizând dependența periculoasă de volatilitatea piețelor de energie (petroliere), *Iranul a fost economia petrolieră care a lansat cele mai importante reforme structurale*. Totodată, veniturile petroliere au susținut în mod eficient o modernizare socială accelerată, reliefată prin creșterea nivelului de educație, prin instituirea unui sistem de asistență și protecție socială și printr-o dezvoltarea urbană fără precedent.

Semnificații geopolitice (factori economici)

Iranul controlează cantități importante de resurse cu semnificație strategică și folosește „arma economică” pentru susținerea eficientă a dispozițiilor sale politico-diplomatice. (65% din petrolul iranian are ca destinație Asia, în special China și Japonia, iar Uniunea Europeană este principalul exportator în Iran).

Iranul este o *piață potențială importantă*, la care trebuie să asigure principalilor parteneri externi (țări din Eurasia: Uniunea Europeană, Rusia, India, China, Japonia) un acces echilibrat și controlat, preferabil printr-o deschidere graduală.

Totodată – pentru a susține creșterea economică și a ieși din dependența de veniturile petroliere, dar și pentru a răspunde dinamicii sociale în creștere – Iranul va trebui să liberalizeze economia. Experiențele similare rusă și chineză sunt doar două răspunsuri posibile, cu siguranță nu unice. Experiența rusă, începută prin *perestroika*, a dus la implozia regimului sovietic, la stabilirea unui sistem economic controlat de crima organizată și slăbind enorm nu doar puterea centrală de la Moscova dar și capacitatea Rusiei de

a se impune ca supraputere. Experiența chineză a arătat o tranziție economică reușită, în care regimul de la Beijing a reușit să păstreze controlul eficient al pârgھیilor de putere internă.

Decizia Iranului în ceea ce privește evoluția economică internă, și mai ales abilitatea regimului de la Teheran de a formula reforma economică în raport cu principalele valori colective fondatoare ale statului iranian (islamism, naționalism, justiție socială) vor fi cruciale pentru evoluția sa ulterioară ca centru de putere în regiune, precum și pentru capacitatea acestuia de a răspunde amenințărilor exterioare.

II.4. Dispozitivul politico-diplomatic actual

Din punct de vedere *global*, trebuie analizată relația Iranului cu principalele puteri politico-economice: Statele Unite, Uniunea Europeană (de exemplu, Franța și Germania), Rusia și țările asiatice mari (India, China, Japonia).

După revoluția din 1979, relațiile americano-iraniene au cunoscut un îngheț subit, deși marcat sporadic de relații economice „intermediate” sau de tranzacții precum afacerea „Irangate” din 1985 (arme contra ostateci, în timpul administrației Reagan). Deși a condamnat atentatele din 11 septembrie 2001, Iranul a refuzat să se alieze „cruciadei anti-teroriste” inițiate de Statele Unite, blocând orice speranță de detensionare a relațiilor bilaterale. Mai mult, la 29 ianuarie 2002, președintele american George Bush încadrează Iranul, alături de Irak și Coreea de Nord, în „Axa Răului”, ca inamic ireconciliabil al libertății și valorilor democratice.

Ca și relațiile iraniano-americane, relațiile dintre puterile occidentale europene și Iran au intrat după 1979 într-o

răcire accentuată dar, ca principală deosebire, au fost reluate după moartea lui Khomeyni. Astfel, după 1992, determinantul fundamental al acestor relații a fost cu precădere economic: Uniunea Europeană urmărea accesul avantajos la resursele și la piața iraniană iar Iranul viza o deschidere economică pe care o considera ca fiind necesară. Perioada recentă marchează rolul activ pe care Uniunea Europeană îl joacă în medierea crizei nucleare iraniene.

Revenirea țărilor asiatice pe scena politică mondială a determinat Iranul să și definească o *strategie specială în relația sa cu jucători importanți pe scena mondială* precum Japonia, China sau India. Ca exemplu, în ciuda presiunilor americane, un consorțiu de firme japoneze a semnat, la 18 februarie 2004, un acord cu Iranul în ceea ce privește un proiect de 2 miliarde de dolari pentru exploatarea comună a zăcămintelor de la Azadegan. Asemănătoare sunt schimburile economice cu India și China, cu referire la cea din urmă fiind menționate și importuri de armament.

Rusia vizează și ea relații speciale cu Iranul, pe care-l consideră ca o contrapondere la statele turcofone din Asia Centrală. Colaborarea ruso-iraniană are de asemenea aspecte economice semnificative, inclusiv în domeniul cooperării atomice (contractul pentru centrala de la Bushehr, abandonat de Germania la presiunea americană, a fost preluat în 2004 de Rusia pentru suma de 800 milioane dolari). Totodată, regional, se conturează o *axă Iran-Armenia-Rusia* susținută discret de China, căreia i se opune o axă Israel-Turcia-Azerbaidjan susținută de Statele Unite^v.

Din punct de vedere *regional*, trebuie analizată relația cu Turcia, cu cei doi vecini aflați sub controlul forțelor americane (Irakul și Afganistanul), cu țările din

bazinul Mării Caspice, cu statele arabe și cu Israelul. Astfel, Iranul trebuie să ia în primul rând în considerare faptul că principalii săi vecini, Irakul și Afganistanul, găzduiesc importante dispozitive militare americane. Paradoxal, Iranul apreciază ca fiind în convergență cu propriile interese atât căderea regimului lui Saddam Hussein, cât și cel al talibanilor. Mai mult, în ciuda prezenței militare americane, utilizând cu abilitate factorul religios, Iranul a reușit să-și constituie o influență în noile structuri politico-statale din Kabul și Bagdad. Astfel, Iranul a oferit un ajutor direct de 560 milioane dolari pentru reconstrucția Afganistanului și a stabilit legături cu partidele șiiite sau cu liderii din Alianța Nordului. În Irak, partidul șiiit condus de Ali Sistani (islamist moderat, născut în Iran) a câștigat alegerile libere organizate sub tutelă americană și deține majoritatea în noul parlament de la Bagdad.

În ciuda apropierii Turciei de Israel și de Statele Unite, relațiile Iranului cu Turcia se manifestă în plan economic, aceasta din urmă dorind să-și creeze opțiuni energetice față de situația prezentă, în care depinde în mare măsură de Rusia.

Semnificații geopolitice (factori politico-diplomatici)

Spre deosebire de Irak, Iranul a reușit să-și creeze, în înfruntarea sa cu Statele Unite, un dispozitiv politico-diplomatic ramificat la nivel global, considerând relațiile cu principalele mari puteri. Iranul capătă astfel rolul de stat pivot, de a cărei securitate depinde stabilitatea zonală. Iranul reprezintă în continuare un punct de confruntare indirectă (sau confruntare test) între principalele puteri eurasiatice terestre (UE, Rusia, China) și marea pute-

re maritimă a timpurilor noastre, Statele Unite ale Americii.

II.5. Factori militari

„Cu Iranul, negocierea începe doar după semnarea tratatului”

(François Hesbourg, Le Figaro, 30.09.2004, despre acordurile în ceea ce privește programul nuclear iranian)

Înainte de 1979, Statele Unite considerau Iranul, pro-occidental și anticomunist, ca pe un aliat prețios în Orientul Mijlociu. Astfel, în perioada care a precedat revoluția islamică, Iranul, prin prisma relațiilor sale favorizate cu Statele Unite, a beneficiat de o poziție privilegiată în ceea ce privește dotarea cu armament și tehnologie militară americană. Ca exemplu, în 1976, Iranul deținea cea de-a doua flotă militară de elicoptere din lume. Revoluția islamică din 1979 a avut ca efect oprirea modernizării armamentului convențional iranian.

Însă armata iraniană, bine antrenată și echipată de americani, a trecut cu bine testul dificil al respingerii agresiunii irakiene din anii '80. Pe durata conflictului, Iranul a beneficiat de ajutor militar din partea Libiei, Siriei, Chinei, Coreei de Nord și, doar în ultima parte, de sprijin evident din partea Uniunii Sovietice. În prezent, armata iraniană numără efective de peste 350.000 de oameni, dar dispune de un armament convențional relativ învechit din punct de vedere tehnologic.

Elementul cel mai important în evaluarea militară a Iranului îl constituie intențiile sale în domeniul armelor nucleare. Oficialii de la Teheran justifică lansarea programelor în ceea ce privește energia atomică, ca având obiective pașnice, de natură economică, pentru a balansa sursa unică de energie provenită în prezent din hidrocarburi.

Necesitatea realizării unor programe vaste de irigații pentru extinderea terenului arabil (doar 20% din suprafață în prezent) ar fi una din justificările principale pentru producerea de energie nucleară.

În fapt, specialiștii din domeniu cunosc *posibilitatea de a converti fără probleme mari utilizarea pașnică a energiei nucleare în scopuri militare.*

În rezolvarea acestei potențiale amenințări, Statele Unite nu pot adopta „soluția libiană” (negocieri secrete cu Libia, urmate de renunțarea de către aceasta la programul nuclear) deoarece Iranul dispune de o serie de argumente economice și strategice care nu îl predispun la o cedare facilă. De asemenea, având în vedere că Iranul a dispersat geografic punctele de cercetare în domeniul nuclear, nici „soluția irakiană” (bombardarea, în 1981, a centralei irakiene de la Tamouz) nu este o opțiune validă. Statele Unite nu pot invoca nici argumentul mai general al denuclearizării Orientului Mijlociu, întrucât principalul său aliat în zonă, Israelul, își datorează existența într-o mare de state arabe tocmai forței atomice de descurajare.

Este interesant de observat că principalul motiv de creștere a suspiciunilor comunității internaționale, contractul dintre Iran și Rusia pentru cooperarea nucleară la centrala de la Bushehr, a fost semnat în 2004, în momentul în care Statele Unite ocupaseră deja Irakul și își exprimau tot mai clar continuarea ofensivei împotriva țărilor din „Axa răului”.

Soluția aleasă a fost aceea a negocierilor purtate de principalele state europene (Marea Britanie, Franța, Germania) cu Iranul, în vederea asumării de către acesta din urmă a unor condiții stricte de supraveghere și control în domeniul nuclear. Însă derularea și progresul aparent al dialogului european-iranian asupra energiei

nucleare nu sunt de natură să ofere garanții asupra intențiilor iraniene reale, nici analiștilor internaționali și cu atât mai puțin principalului inamic al Iranului, Statele Unite.

Semnificații geopolitice (factori militari)

Trebuie remarcat faptul că toate statele care înconjoară "Heartland-ul" euroasiatic sunt nuclearizate: India, Pakistanul, China și Coreea de Nord au toate o forță semnificativă de descurajare nucleară. *Un Iran nuclearizat și-ar „sanctuariza” propriul teritoriu, nu doar blocând în același timp accesul american către "Heartland", dar punând un semn mare de întrebare asupra continuității prezenței americane în Irak și chiar asupra echilibrului de forțe din zona Orientului Mijlociu.* De aici decurge miza majoră a presiunii de timp ce se impune unui atac american victorios asupra Iranului sau, variantă mai puțin credibilă de rezolvare, a obținerii unor garanții credibile de neutilizare, de către Iran, a energiei atomice în scopuri militare.

II.6. Factori religioși și de civilizație

Iranul este, alături de Arabia Saudită, unul dintre cele două state fundamentalist religioase din Orientul Mijlociu, diferența fiind că, în timp ce Arabia Saudită este islamist sunnită, Iranul este centrul șiiștismului. Subliniem, totodată, unicitatea civilizațională iraniană, țară fundamentalist islamică, dar non-arabă, element ce-i conferă o identitate aparte în zonă.

Semnificații geopolitice (factori religioși și de civilizație)

Iranul *folosește cu abilitate imaginea religioasă* de care dispune pentru a-și crește și consolida influența în zonă, în special

prin intermediul puternicelor comunități šiite din Irak sau Afganistan. Politica iraniană în acest sens este mai degrabă determinată de pragmatism decât de exacerbarea unui anumit tip de panism religios, tipic dictaturilor arabe laice (Libia sau Irak).

În fapt, caracterul fundamentalist islamic al *revoluției din 1979* a constituit doar un element de suprafață, *cauzele reale fiind economice*: evoluția procesului de laicizare/occidentalizare („revoluția albă” inițiată de șahul Reza Pahlavi) amenința serios rolul social al clerului musulman, confruntat cu potențiale exproprieri și cu scăderea ponderii în viața economică.

Este de remarcat că, în prezent, stabilitatea economică iraniană și succesul social al revoluției ayatolahului Khomeyni, materializate în creșterea demografică, îmbunătățirea nivelului de educație și a protecției sociale din Iran, dublează eficient constituirea Iranului ca un *pol de aspirații identitar-religioase pentru alte state din zonă*.

III Concluzii

În prezent, obiectivul clar al Teheranului este de a prelungi echilibrul de forțe existent în regiune, echilibru ce-i poate permite – în timp – consolidarea influenței în statele vecine și atingerea capacității nucleare dorite, elemente ce i-ar spori consolidarea puterii în zonă.

Factorii geografici (relief, acces la apă, controlul strâmtorilor), precum și dispozitivul politico-militar bazat pe consolidarea de interese economice comune cu partenerii euroasiatici (UE, Rusia, China, India, Japonia) fac Iranul o țintă potențială mult mai greu de atins din punct de vedere militar decât prima țară din „Axa răului”, Irakul.

În schimb, Iranul trebuie să-și calculeze pașii imediat următori în gestionarea internă a reformelor sociale și mai ales economice deoarece orice pas greșit ar favoriza desfășurarea unei „revoluții pașnice sprijinite” de tip georgian sau ucrainean.

Iranul reprezintă una din cele mai importante *mize geostrategice* ale noii confruntări internaționale și orice întârziere sau cedare din partea Statelor Unite vor fi interpretate de celelalte puteri mondiale (aflate și ele în plin proces de redefinire) ca un semn de slăbiciune, favorizând remodelarea echilibrului de forțe mondial.

Note:

i. Webster's New International Atlas

ii. *Este o constantă faptul că dezvoltarea marilor puteri, inclusiv imperiale, s-a făcut în jurul principalelor bazine și rute de navigație: Atena, Cartagina, Roma, Imperiul Bizantin, Genova și Venetia în bazinul Mării Mediterane; mai târziu, după descoperirea Lumii Noi, Spania, Portugalia și Marea Britanie, în Oceanul Atlantic. Ca un contraexemplu interesant, China a fost frânată mult timp din dezvoltare de faptul că a închis circulația maritimă.*

iii. *În războiul iraniano-irakian, populațiile de origine arabă nu s-au răscolat împotriva regimului de la Teheran pentru a-i susține pe irakieni, în ciuda așteptărilor lui Saddam Hussein.*

iv. *La 15.05.1951, Mossadegh a naționalizat industria petrolieră iraniană, controlată de capitalul britanic. Se poate specula conform ideii că acest eveniment a facilitat preluarea acesteia, mai târziu, de capitalul american.*

v. *Remarcăm că pragmatismul axelor nu ține cont de identitatea religioasă a statelor ce le compun. Acest element scoate încă o dată în evidență lipsa de semnificație reală a factorului religios în stabilirea alianțelor și declanșarea conflic-*

telor. Un exemplu istoric grăitor este ajutorul dat de cardinalul de Richelieu (catolic) pentru statele germane protestante în războiul de 30 de ani, scopul fiind acela de menținere a unei zone germane dezbinată, care să nu constituie o amenințare pentru Franța.

Bibliografie:

1. Thual Francois, Chauprade Aymeric, *Dicționar de geopolitică*, Editura Corint, București, 2003.

2. Mearshimer John, *Tragedia Politicii de forță*, Editura Antet, București, 2003.

3. Kissinger Henry, *Diplomația*, Editura All, București, 1993.

4. Djalili Mohamed Reza, *Iran entre echech du reformisme et reconfiguration geopoitique*, Geopolitique no 88.

5. Graeff Christian, *Etats Unis – Iran. Un couple diabolique?*, Geopolitique no 88.

6. Coville Thierry, *L'economie de l'Iran islamique depuis la revolution*, Geopolitique no 88.

7. ***, *Webster's New International Atlas*, CD-ROM.

